

Буковинський історико-етнографічний вісник. - №3, 2001. **55.** Николаєва А. Система символічного захисту від уроків у традиційній культурі українців: регіональні особливості / Локальна та регіональна специфіка традиційної культури. – Одеса, 2013. **56.** Пивоваров С. Середньовічне населення межиріччя Верхнього Пруту та Середнього Дністра. - Чернівці, 2006. **57.** Пивоваров С. Хрести-релікварії з давньоруських пам'яток межиріччя Верхнього Пруту та Середнього Дністра. Галичина. Науковий і культурно-просвітній часопис. – 2012.-Ч 20-21. **58.** Михайлина Л. Середньовічне житло слов'ян VIII-XX ст. / Середньовічна Європа: погляд з кінця XX ст. – Чернівці, 2000. **59.** Моцок В., Макар В., Попик С. Українці та українська ідентичність в сучасному світі. –Чернівці, 2005 . **60.** Рідшу Б. Печерні монастирі Подністров'я: проблеми дослідження та датування / Середньовічна Європа: погляд з кінця XX ст. – Чернівці, 2000. **61.** Сабран І.В. Веснянки і гаївки в обрядовій культурі українців / Локальна та регіональна специфіка традиційної культури. – Одеса, 2013. **62.** Чеховський І. Язичницькі божества стародавніх слов'ян / Середньовічна Європа: погляд з кінця XX ст. – Чернівці, 2000. **63.** Чучко М.К. Особливості планувальної структури дерев'яних культових споруд на Буковині в епоху середньовіччя. Світоглядний аспект / Середньовічна Європа: погляд з кінця XX ст. – Чернівці, 2000. **64.** Яковлева О. Символіка покривання голови нареченої у весільному обряді у світлі етнолінгвістичного дослідження / Весільна обрядовість у часі і просторі. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Одеські етнографічні читання». – Одеса, 2010. **65.** Янюк І. Традиційне житло Гуцульщини в дослідженнях українських етнографів / Буковинський історико-етнографічний вісник. – Чернівці, 2002. – Вип.4.

УДК 392: 94 (477.86/.87)

Олександр КОЛОМІЙЧУК

ПОМИНАЛЬНІ МОТИВИ В ОСІННІЙ КАЛЕНДАРНІЙ ОБРЯДОВІСТІ ГАЛИЦЬКИХ БОЙКІВ (НА ПРИКЛАДІ СВЯТ ДРУГОГО СПАСА ТА ДМИТРА)

У статті на основі матеріалів польових досліджень, етнографічних джерел початку XX ст., зібраної історичної та етнологічної літератури розглядаються поминальні мотиви в осінній календарній обрядовості галицьких бойків (на прикладі свят другого Спасу і Дмитра). Аналізуються церковно-релігійні елементи обрядовості, поєднані із народною традицією відзначення свят другого Спасу і Дмитра. Встановлений зв'язок поминальної обрядовості із землеробсько-скотарськими мотивами осінньої пори народного календаря.

Ключові слова: поминання, поминальні мотиви, поминальна трапеза, звичай, Галицька Бойківщина.

Александр КОЛОМЫЙЧУК

ПОМИНАЛЬНЫЕ МОТИВЫ В ОСЕННЕЙ КАЛЕНДАРНОЙ ОБРЯДНОСТИ ГАЛИЦКИХ БОЙКОВ (НА ПРИМЕРЕ ПРАЗДНИКОВ ВТОРОГО СПАСА И ДМИТРИЯ)

У статье на основе материалов полевых исследований, этнографических источников начала XX в., собранной исторической и этнологической

литературы рассматриваются поминальные мотивы в осенней календарной обрядности галицких бойков (на примере праздников второго Спаса и Дмитрия). Анализируются церковно-религиозные элементы обрядности, совмещённые из народной традицией отмечания праздников второго Спаса и Дмитрия. Установлена связь между поминальной обрядностью и земледельческо-скотоводческими мотивами осенней поры народного календаря.

Ключевые слова: поминовение, поминальные мотивы, поминальная трапеза, обычай, Галицкая Бойковщина.

Alexander KOLOMIYCHUK

COMMEMORATIVE MOTIVES IN THE AUTUMN CALENDAR RITUALISM OF GALICIAN BOIKOS (ON AN EXAMPLE OF HOLIDAYS THE SECOND SPAS AND ST. DMITRY)

In the article, based on field sources, ethnographical sources of the beginning XX century, historical and ethnological literature, the commemorative motives in the autumn calendar ritualism of Galician Boikos are considered (on an example of The Second Spas and St. Dmitry). The church-religious elements of the ritualism combined with national traditions of the celebration of holidays The Second Spas and St. Dmitry are analysed.

The archaic phenomenon of gifting to the beggars, that took place in the ritualism of holiday The Second Spas in “Boikivshchyna” is traced. This ritual act doesn’t observe in Boikivshchyna today. Boikos believe that the treating poor and wretched people on a day of The Second Spas is as the act of good and mercy, their sacred duty. Informers (respondents) from villages Maksymivka of Dolyna district (Ivano-Frankivsk region), Koziova of Skole district and Lyubintsi of Stryi district (Lviv region) remember about observance of this Christian norm very well. However this sacred act is not only the component of the Christian basis of person’s life, but also is a part of his ritual symbolic space. The reason is that the beggars and poor people are considered as substitutes of dead ancestors in the national world outlook. The symbolic act of gifting to the beggars is known in other regions of Ukraine.

The field sources certify that an ancient custom of exchange sanctified fruits with each other on a day of holiday The Second Spas was widespread on the territory of “Galician Boikivshchyna”. This custom and also gifting to the beggars have the common idea – feeding of souls of dead ancestors. Another customs, prevailing on this day in Boikivshchyna are an echo of cult of dead ancestors. For example, these is a tradition to bring sanctified fruits to the graves of dead relatives, and also the prohibition to eat fruits before holiday The Second Spas for all mothers, who lost own children.

The peculiarities of celebration of Dmitry’s Commemorative Saturday of boikos at the background of analogical celebration in other regions of Ukraine are studied. The ritualism of Dmitry’s Commemorative Saturday in “Boikivshchyna” saved more the church-religious elements than ancient national tradition.

Nowadays, according to the informers' data, the celebration of Dmitry's Commemorative Saturday in "Boikivschyna" comes down to the divine service in the church. Before the service people usually bring to the church different foodstuffs, such as bread, "kalach", sugar, cookie, sweets as a symbolic sacrifice to the dead relatives. The list of dead relatives' names ("pomynalnyky") is read out during the divine service. The lighted candles on the graves of relatives are a compulsory attribute of this day.

The memorial meals on the graves of dead relatives ("grobky") on Dmitry's Commemorative Saturday are an archaic element of funeral-memorial ritualism. They are the most brightly represented in the commemorative ritualism of hutsuls. There is isolated evidence, that in old times the ritual meals were served on Dmitry's Commemorative Saturday on the territory of "Boikivschyna"

The connection of the commemorative ritualism with agricultural and cattle-breeding motives in the autumn season of national calendar is elaborated. In boikos' world outlook was belief that commemorative ritual acts will ingratiate dead ancestors, who will assure the success and prosperity to the family and running a household.

Keywords: *Arable farming, Folk calendar, Custom, Ceremony, Holiday, Belief, Witchcraft, Charm, Kutya, Paska, Cheese roll, Pie commemoration (prayers for the dead), commemorative motives, memorial meal, custom, "Galician Boikivschyna".*

Провідні мотиви осінньої календарної обрядовості українців звичайно формує землеробсько-скотарський обрядовий комплекс, що пов'язано із завершенням у цей період річного господарського циклу. Однак поряд із цим для осінньої пори народного календаря характерні досить виразні поминальні мотиви, що є цілком закономірним. Культ предків, на думку ряду дослідників, лежав в основі усіх ранніх форм вірувань та культів. Його вплив на успішність ведення господарської діяльності, благополуччя та достаток української родини спостерігався впродовж усього календарного року, особливо в його осінній частині. Зважаючи на це, обрана тема дослідження є досить актуальною.

Вказана проблема дослідження є маловивченою в етнологічній літературі. Одні з найбільш ранніх згадок про поминальний зміст деяких осінніх свят галицьких бойків містяться у публікації Ф. Колесси [25]. Праці сучасних українських дослідників є дотичними до обраної теми дослідження. Поминальні мотиви у календарній обрядовості бойків на матеріалах весняно-літнього її циклу широко представлені у публікації С. Боян [19]. Багато відомостей про поминальні мотиви в календарній обрядовості знаходимо у наукових статтях, що присвячені іншим історико-етнографічним районам України. Такими є публікації К. Кутельмаха [26], Д. Ватаманюка [20] та ін.

Поминальні дні осіннього сезону є складовою частиною поминального циклу у календарному річному колі свят. Відомо, що молитви за померлих родичів повинні були лунати впродовж усього року. У японській традиції така норма була спричинена віруванням в те, що душі померлих ставали богами (*ками*), а богам поклонялись впродовж усього року [31, с. 65]. У дохристиянських уявленнях українців предки теж дуже часто вважалися домашніми богами [33, с. 9]. Сила предків справді була надзвичайно великою, що помічаємо у їх спроможності впливати на достаток та благополуччя окремої родини, визначати та забезпечувати майбутній врожай. Міцний зв'язок землеробських мотивів із поминальними спостерігається у народнорелігійній традиції відзначення свята другого або Яблучного Спаса, яке у давнину вважалося найбільшим святом врожаю українців.

У міфо-ритуальній традиції свято Спаса виступає як третій прихід душ покійників на землю у весняно-літній період: вони з'являються на Страсний четвер, Зелені свята та Спаса [23, с. 32]. На Буковинському Передгір'ї у цей день було прийнято влаштовувати поминальні обіди на цвинтарі: на гробах родичі розкладали харчі, серед яких мали бути присутніми яблука, груші та сливи (першоплоди, що освячувались цього дня у церкві). В такий спосіб поминали душі померлих [24, с. 304]. Яскраво вираженими поминальними мотивами свята Спаса були й на Житомирщині, Волині, Поділлі, Гуцульщині [18, с. 77; 32, с. 269].

На території Бойківського історико-етнографічного району подібні ритуальні трапези не зафіксовані. Натомість у давніший період тут мало місце обдаровування бідних, жебраків та потребуючих, яке виконували у день свята Преображення Господнього. На сьогоднішній день цього не спостерігається. Загалом символічний акт обдаровування жебраків відомий іншим регіонам України [24, с. 304; 18, с. 77; 32, с. 269; 26, с. 188].

Потрібно сказати, що пригощання бідних та вбогих у день Спаса бойки трактують переважно як акт доброти та милосердя, свій святий обов'язок [3, арк. 3; 10, арк. 1]. Продотримання цієї християнської норми дуже добре пам'ятають респонденти із сіл Максимівка Долинського р-ну (Івано-Франківщина) [3, арк. 3], Козьова Сколівського р-ну [10, арк. 1] та Любинці Стрийського р-ну (Львівщина) [7, арк. 1]. Однак цей сакральний акт є не тільки складовою християнського підґрунтя життя людини, а й частиною її ритуально-символічного простору. Йдеться про те, що жебраки й бідні у народному світосприйнятті здавна вважалися замісниками померлих предків [21, с. 146]. На користь цієї тези свідчать і дані лінгвістики. Фахівці в цій галузі

зауважили, що у західнослов'янських мовах форми слів “жебрак” і “дід” співпадають (“dziady proszalne” – жebraки і “dziady” – предки; у польській мові дідо – “dziadek”) [21, с. 146].

Водночас дані польових досліджень засвідчують, що у день свята Спаса на значній території Галицької Бойківщини чіткіше був виражений давній звичай обмінюватися один з одним освяченими плодами [4, арк. 1; 8, арк. 1; 9, арк. 1; 14, арк. 1]. Так, респондентка із с. Нижнє Синьовидне Сколівського р-ну (Львівщина) пригадала, що в часи перебування українських земель у складі Польщі у цей день завжди обмінювались освяченими земними плодами. При цьому парафіяни промовляли одне до одного: “Ану вкуси си, аби смо си любили, аби не кусали сі” [8, арк. 1]. Подекуди він зустрічається й у наш час [9, арк. 1]. Подібний звичай, зафіксований В. Шухевичем, існував також в гуцулів. Так, в день свята Спаса, після того, як плоди освятить священик, “...роздаровують одні другим, примовляючи: Най Бог прийме за душу Васильову! – Обдарований мусить з’їсти бодай кусень поданого яблука, закусити калачиком та поптити водою” [32, с. 269].

Отже, як бачимо на цьому конкретному прикладі, обдаровування жебраків та вбогих людей, взаємообмін садовими плодами у день свята Спаса стоять в одному семантико-символічному ряді і можуть мати спільну ідею – кормління душ покійних родичів. З таким трактуванням погоджуються українські дослідники, як-от Л. Артюх. Дослідниця припускає, що така дія становить символічний обмін дарами: віддаси чужому на “цьому” світі, віддасться своєму – на “тому”. Основна роль при цьому відводиться предметному символу, який здійснює контакт між різними сферами, наприклад, переходить із “свого” світу в “чужий” чи від живих до мертвих і назад [17, с. 316; 29, с. 95].

Відгомоном давнього культу померлих можна вважати інші характерні риси обрядовості свята Спаса, що мають місце на території Бойківщини. По-перше, це звичай нести на могили своїх родичів, передусім дітей, освячені першоплоди [7, арк. 1; 12, арк. 1, 5]. По-друге, це ряд заборон, яких з пильною увагою і підвищеною строгістю дотримуються не тільки на всій Бойківщині, але й повсюди в Україні. Мова йде насамперед про заборону не споживати яблук і будь-якої іншої садовини до свята Яблучного Спаса, яка діє для всіх матерів, що втратили дітей [8, арк.1; 16, арк.1; 22, с. 77–78; 25, с. 93].

На території Бойківщини, як і повсюди в Україні, до сьогодні існує традиція відзначати так звану “Дмитрову суботу”, тобто суботу,

що передує дню св. Дмитра (8 листопада за н. ст.). Назва цього дня варіюється залежно від адміністративно-територіальних частин Галицької Бойківщини: у Долинському та Рожнятівському районах переважає назва “пам’ятна”, “поминальна” та “родительська субота” [1, арк. 2; 2, арк. 2; 5, арк. 2; 6, арк. 2], а у Сколівському р-ні – “задушна субота” [8, арк. 2; 12, арк. 1]. Таким чином поминальний зміст цього дня підкреслюється його назвою.

На бойківському етнокультурному просторі народнорелігійна звичаєвість Дмитрової суботи у більшій мірі зберегла церковно-релігійні елементи, аніж давню народну традицію. Так, за свідченням респондентів, у наш час відзначення Дмитрової суботи зводиться в основному до Літургійної відправи в церкві. Перед Службою Божою люди зазвичай несуть до церкви різноманітні продукти як символічну жертву померлим родичам: хліб, калач, цукор, печиво, цукерки тощо [8, арк. 2; 16, арк. 2]. Під час богослужіння зачитуються “поминальники”, тобто поіменні списки покійних родичів. Неодмінним атрибутом цього дня є запалені на могилах родичів свічки. Подекуди на Бойківщині це роблять до початку богослужіння у церкві (зокрема, у с. Головецько Старосамбірського р-ну Львівської обл., у с. Волосянка Сколівського р-ну Львівської обл.) [12, арк. 1; 15, арк. 1]. Втім, на більшій частині території Галицької Бойківщини свічки палять після парастасу у церкві [4, арк. 2; 11, арк. 5; 13, арк. 3].

Архаїчним елементом похоронно-поминальної обрядовості являється влаштування поминальних трапез або поминальних обідів на могилах померлих родичів (так звані “гробки”). Цей давній звичай сягає своїм корінням дохристиянських часів і зафіксований ще у Давньому Єгипті та Стародавньому Римі [28, с. 272-273]. В кінці ХІХ – на початку ХХ ст. звичай у різних місцях Старого континенту пережив серйозні зміни. У більшості католицьких народів він або суттєво трансформувався, або взагалі зник. Натомість православні серби, болгари, росіяни, українці та деякі інші народи зберегли його практично в первісному вигляді [27, с. 302]. На території України особливо яскраво він представлений в поминальній обрядовості гуцулів. Згідно із записами В. Шухевича, у “дідову” (Дмитрову) суботу люди ставили на могилах хліби разом із запаленими свічками. Після того, як священик освячував ті хліби та відчитав над ними парастас, люди роздавали їх усім присутнім на поману за померші душі [32, с. 271]. Усі ці обрядодійства являлись своєрідними осінніми “гробками” [30, с. 164]. Проте, за словами Д. Ватаманюка, подібні обрядодійства на Гуцульщині

в наш час поволі відмирають, основна увага зосереджується на Службі Божій [20, с. 67].

У бойків теж побутувало схоже явище. При цьому слід зауважити, що подібні обряди трапезування на могилах родичів тут проводилися і в інші календарні свята річного циклу – “Провідну” неділю, “провідний” тиждень, в суботу перед Святою неділею, у день Вознесіння Христового [19, с. 63-64]. У с. Липа Долинського р-ну (Івано-Франківщина) в 30-х рр. ХХ ст. до відзначення Дмитрової суботи ретельно готувались: ліпили пироги, пекли хліб та калачики. Усе це складали в кошик і в суботу святково несли до церкви. У церкві по завершенні поминального богослужіння хліб віддавали священику, а калачики роздавали маленьким дітям. В інших селах та містах, згідно зі свідчень респондента, такі кошики відносили на місцеве кладовище і залишали на лавках. При цьому говорили, що то “за упокій”. Іноді роздавали біднякам [1, арк. 2].

Виконуючи подібні обрядодії, людина мала на меті полегшити страждання своїх родичів на “тому світі”, випросити прощення для них. Разом з тим вірилось, що поминальні обрядодії вмилюють самих померлих предків, принесуть багатство та щастя родині, успіх і благополуччя в господарстві [34, с. 3-4].

Отже, поминальні мотиви посідають чільне місце в осінній календарній обрядовості галицьких бойків. В обрядовості свята другого Спаса на Галицькій Бойківщині простежуються архаїчні міфо-ритуальні елементи, що пов’язані із дохристиянськими світоглядними уявленнями українців загалом. В обрядовості свята Дмитра на Галицькій Бойківщині головну роль в наш час відводять церковно-релігійній обрядовості, однак на давнішому хронологічному етапі і тут був присутній народний звичаєвий аспект, який сягав своїм корінням міфологічного світогляду наших предків. Поряд із цим потрібно відзначити, що поминальні мотиви в осінній календарній обрядовості вказаного історико-етнографічного району виявляють тісний зв’язок із землеробсько-скотарською традиційною звичаєвістю цієї ж пори.

Джерела та література: 1. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 108. Осіння обрядовість с. Липа Долинського району Івано-Франківської області, 2 арк.; 2. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 111. Осінньо-зимові календарні звичаї та обряди с. Слобода Болехівська Долинського району Івано-Франківської області, 4 арк.; 3. Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних

відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 119. Осінньо-зимові звичаї та обряди с. Максимівка Долинського району Івано-Франківської області. Народні ворожіння, 4 арк.; **4.** Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 125. Звичаї та обряди осінньо-зимових свят із с. Спас Рожнятівського району Івано-Франківської області, 3 арк.; **5.** Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 129. Осінньо-зимові календарні звичаї та обряди с. Лоп'янка Рожнятівського району Івано-Франківської області, 5 арк.; **6.** Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 130. Осінньо-зимові календарні звичаї та обряди с. Ілемня Рожнятівського району Івано-Франківської області, 2 арк.; **7.** Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 143. Осінньо-зимові календарні звичаї та обряди с. Любинці Стрийського району Львівської області, 3 арк.; **8.** Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 147. Календарні звичаї і обряди с. Нижнє Синьовидне Сколівського району Львівської області, 5 арк.; **9.** Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 150. Календарні звичаї та обряди с. Сопіт Сколівського району Львівської області, 4 арк.; **10.** Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 152. Календарні звичаї та обряди с. Козьова Сколівського району Львівської області, 5 арк.; **11.** Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 154. Осінньо-зимові календарні звичаї та обряди с. Плав'я Сколівського району Львівської області, 7 арк.; **12.** Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 158. Осінньо-зимові календарні звичаї та обряди с. Волосянка Сколівського району Львівської області, 7 арк.; **13.** Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 159. Осінньо-зимові календарні звичаї та обряди с. Нагуєвичі Дрогобицького району Львівської області, 6 арк.; **14.** Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 161. Осінньо-зимові календарні звичаї та обряди с. Стрілки Старосамбірського району Львівської області, 2 арк.; **15.** Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 162. Календарні звичаї та обряди с. Головецько Старосамбірського району Львівської області, 4 арк.; **16.** Науковий етнографічний архів Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, ф. 1, оп. 6, од. зб. 165. Осінньо-зимові календарні звичаї та обряди с. Бітля Турківського району Львівської області, 4 арк.; **17.** Артюх Л. Поминальні страви на Поліссі (народний етикет) / Л. Артюх // Полісся України: матеріали історико-

етнографічного дослідження. – Львів, 1997. – Вип. 1: Київське Полісся. 1994. – С. 313–318; **18.** Борисенко В. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Валентина Борисенко. – К.: Унісерв, 2000. – 191 с.; **19.** Боян С. Культ померлих у весняно-літній календарній обрядовості бойків / С. Боян // Схід. Аналітично-інформаційний журнал. – №2 (93). – березень – квітень 2009. – С. 62–65; **20.** Ватаманюк Д. Культ предків та поминальні дні / Дмитро Ватаманюк // Гуцульський календар. – 2005. – Вип. 10. – С. 66–68; **21.** Виноградова Л. Зимняя календарная поэзия западных и восточных славян: Генезис и типология колядования / Л. Виноградова. – М.: Наука, 1982. – 255 с.; **22.** Доманицький В. Народний календар у Ровенському повіті, Волинської губернії / В. Доманицький // Матеріали до української етнології. – Львів, 1912. – Т. XV. – С. 62–89; **23.** Кислашко О. Православні свята та народні звичаї / О. Кислашко, Я. Кислашко. – К.: Грамота, 2003. – 152 с.; **24.** Кожолянко Г. Духовна культура українців Буковини / Георгій Кожолянко. – Чернівці: Прут, 2007. – 404 с.; **25.** Колесса Ф. Людові вірування на Підгір'ю в с. Ходовичі стрийського повіту / Ф. Колесса // Етнографічний збірник. – 1898. – Т.5. – С. 76–98; **26.** Кутельмах К. Поминальні мотиви в календарній обрядовості поліщуків / К. Кутельмах // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. – Львів, 1997. – Вип. 1: Київське Полісся. 1994. – С. 172–203; **27.** Нидерле Л. Славянские древности / Любор Нидерле / [пер. С чешск. Т. Ковалевой, М. Хазанова, ред. А. Монгайта]. – М.: Культурный центр “Новый Акрополь”, 2010. – 744 с.; **28.** Тайлор Э. Первобытная культура / Эдуар Тайлор. – М.: Издательство политической литературы, 1989. – 573 с.; **29.** Топорков А. Символика и ритуальные функции предметов материальной культуры / А. Топорков // Этнографическое изучение знаковых средств культуры. – Ленинград: Наука, 1989. – С. 89–101; **30.** Українське народознавство / [С. П. Павлюк, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчів та ін.]. – Львів, 2004. – 570 с.; **31.** Умебаясі Масакі. Культ пращурів в календарній обрядовості японців / Масакі Умебаясі // Етнічна історія народів Європи. – 2004. – Випуск 17. – С. 65–70; **32.** Шухевич В. Гуцульщина / В. Шухевич – Верховина: Редакція журналу “Гуцульщина”, 1999. – Ч. 4, 2-ге вид. – 302 с.; **33.** Ящуржинський Х. Причинки до пізнання культу предків на Україні / Х. Ящуржинський // Записки НТШ. – Львів, 1912. – Т. СІХ, вип. ІІІ. – С. 5–9; **34.** Zawistowicz K. Dzień zaduszny / K. Zawistowicz // Kurjer literacko-naukowy. – 1929. – № 43. – S. ІІІ – ІV.

УДК 398.332.12 (447.85)

Олександр КОЖОЛЯНКО

ЗИМОВІ КАЛЕНДАРНІ ЗЕМЛЕРОБСЬКІ ЗВИЧАЇ І ОБРЯДИ В УКРАЇНЦІВ, МОЛДАВАН І РУМУНІВ БУКОВИНИ

У статті досліджено землеробські звичаї та обряди (зимові обряди з плугом, символічна оранка снігу, новорічні землеробські вітання) в українців, молдаван і румунів Буковини.

Ключові слова: обряд, плуг, зерно, борошно, коровай, символ, зима.